

Bijlage 1.

Wapenhandelbevordering dient te stoppen.

Agressie is niet uit te sluiten.

Agressie roept een defensieve reactie op.

Zowel agressie en defensie maakt gebruik van wapens.

En daarmee werd al eeuwen geleden de wapenwedloop geboren. Zelfs in vreedstijd vult nagenoeg iedereen de voorraden aan. Dat is rampzalig. En voor regeringen een duivels dilemma.

Het is dan ook niet te accepteren dat het Nederlandse regeringsbeleid bij voorbaat zou kiezen voor wapenhandelsbevordering.

De stichting NIVD (Nederlandse Industrie voor Veiligheid en Defensie) schrijft op haar website : **"Samen met het Ministerie van Economische Zaken en met het Ministerie van Defensie stellen de Nederlandse wapenfabrikanten elke twee jaar een handelsbevorderingsagenda op"**.

Het parlement zou intensief dienen na te gaan wat die zinsnede in de praktijk van alle dag inhoudt. En hoe die samenvalt met een wereldwijd humanitair beleid. Daar waar de wapenspiraal al veel elementen in zich heeft om quasi autonoom te groeien zou Nederland daaraan niet nog eens een extra impuls mogen geven. Alleen al om reden dat geen enkele wapenexporteur de gevolgen van een wapen voor langere tijd kan overzien.

In het verleden moesten vaak buitenlandse organisaties Nederland op misstanden wijzen omdat Nederlandse inlichtingen daarover ontbraken. En hiermee komen we bij de kern van het probleem: Nederland blijkt regelmatig niet in staat de (dreigende) ellende die voortvloeit uit zijn export of uit zijn export en procestechiek tijdig in kaart te brengen en te voorkomen. Nederlandse inlichtingendiensten zijn relatief slagvaardig in het verlenen van hand en spandiensten, maar moeten regelmatig en in grote mate gestuurd worden door informatie van andere landen. Die schaarste aan informatie gaat zelfs zover dat Nederland zelfs bombardementen uitvoert slechts op basis van informatie van andere landen. Nederland heeft dus te weinig informatie om humanitaire controle uit te voeren op de bestaande export, laat staan op een toenemende wapenexport.

In deze tijd van voortrazende technische ontwikkelingen en een wereldbevolking groter dan ooit tevoren kan men zich niet langer verschuilen achter de aloude stelling dat toenemend wapengekletter van alle tijden is. Vrede kan niet langer gedefinieerd worden als alleen onze eigen korte-termijn-vrijheid en veiligheid en economische groei.

Bijlage 2.

Hoogst mogelijke remming op doorvoer van wapens via Nederlands grondgebied, de Nederlandse wateren en het luchtruim.

Bij de wereldwijde wapenhandel behoort ook het fysieke wapentransport.

Dat daarbij niet altijd open kaart gespeeld wordt en dus het parlement van het doorvoerland preventief niet altijd over de juiste beleidsinformatie beschikt en zelfs na een ramp op Nederlands grondgebied die achteraf niet te achterhalen is, bleek wel heel duidelijk uit de Bijlmerramp en haar nasleep. Het parlement zou in algemene zin betere informatie hierover moeten afdwingen bij de regering.

Wanneer die informatie dan bij het parlement binnenkomt zou het parlement de regering dienen te bewegen tot de hoogst mogelijke remming op doorvoer van wapens die binnen de overeengekomen internationale overeenkomsten mogelijk is. Daarbij moet gedacht worden aan EU-, VN-, NAVO- en handelsovereenkomsten.

Uiteraard dienen in het voortraject al die overeenkomsten zo veel mogelijk op vrede en humanitair leven gericht te zijn. Nederland dient daarin een voortrekkersrol te spelen.

Als recent onbegrijpelijk voorbeeld in algemene zin mag het onderstaande persbericht gelden:

Munitiedoorvoer naar Turkije via Nederland ondanks aangescherpt wapenexportbeleid

Persbericht - Amsterdam, 5 juni 2020 - Ondanks een aangescherpt wapenexportbeleid werden op 6 april via de Rotterdamse haven ruim 10 miljoen kogelpatronen uit Tsjechië naar Turkije getransporteerd. Dat blijkt uit recente doorvoerinformatie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het betreft kogelpatronen in drie kalibers, voor het overgrote overgrote deel .45 ACP. Nederland heeft op 11 oktober 2019 naar aanleiding van de Turkse inval in Syrië besloten alle lopende vergunningaanvragen aan te houden en geen nieuwe vergunningen af te geven voor militaire goederen of dual-use goederen met militair eindgebruik met eindbestemming Turkije. Op 9 maart 2020 is door de regering aan de Tweede Kamer gemeld dat er geen aanleiding is dit beleid niet te continueren.

Het is dan ook zorgelijk dat wel wordt toegestaan dat andere landen, die het blijkbaar minder nauw nemen met wapenexportcontrole, militaire goederen kunnen doorvoeren naar Turkije via Nederland. Zeker omdat het hier aanvulling van munitievoorraden betreft, direct inzetbaar in conflict.

Hoewel er onvoldoende politiek draagvlak is voor een Europabreed wapenembargo tegen Turkije voeren EU-landen wel een restrictief exportcontrolebeleid op grond van criterium vier van het EU Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport (2008/944/GBVB). Dit betekent dat lidstaten wapenexportvergunningen voor Turkije afwijzen als de goederen kunnen worden ingezet in situaties waarbij ze regionale stabiliteit ondermijnen. Situaties zoals de Turkse inval in Noord-Syrië, de voortdurende aanvallen op de Koerdische bevolking en de militaire betrokkenheid bij de oorlog in Libië.

Het is niet de eerste keer dat Nederland de doorvoer toelaat van Tjechische munitie naar een oorlogsgebied. In 2019 werden meer dan 50 miljoen stuks 9 mm munitie via Rotterdam doorgevoerd naar de Verenigde Arabische Emiraten, een van de belangrijkste strijdende partijen in de oorlog in Jemen.

GroenLinks heeft inmiddels samen met SP en PvdA Kamervragen gesteld over deze doorvoer.

Een ander onbegrijpelijk punt is dat de gangbare controles op wapendoorvoer in Nederland afhankelijk zijn van logistiek. Wordt er in Nederland overgeladen dan zijn de controles van kracht; wordt er niet overgeladen dan zijn de controles in een groot aantal gevallen (laad of losplaats in EU of ander bevriend land) niet van kracht. Het standpunt zou moeten worden dat de controles altijd uitgevoerd worden zodra Nederland doorvoerland is, m.u.v. gevallen met zowel herkomst als bestemming binnen de EU. In het recente verleden zijn door de huidige maas al te veel wapens via Nederland terecht gekomen in brandhaarden en bij repressieve regimes in Turkije, VAE, Saoedi-Arabië, Togo en Tailand. De Minister van Handel gaf in 2019 immers wel opdracht de wodka voor Kim Jung-un met heel veel technische problemen en dus veel vertraging in Rotterdam van boord te halen, ook al was die in Hamburg (EU) geladen. Dan moet dat met wapens ook kunnen.

Bijlage 3.

Preventieve aandacht bij handelsakkoorden, handelscontracten, patenten en bedrijfsvoering in het algemeen.

Naast de zorg over expliciete wapens bestaat er zorg over dual purpose goederen en technieken. En wat valt daar niet onder? Op 9/11 speelden Stanley messen en tiewraps een grote rol.

Waarschijnlijk een van de grootste stappen in de wapenwedloop ooit werd gezet vanuit een in Nederland gevestigd bedrijf met daarin grote deelname van de Nederlandse overheid: vanuit Urenco in Almelo werden geheime bedrijfsdocumenten over ultracentrifugemachines, bedoeld voor civiele kernenergie, maar ook toepasbaar voor kernwapens, ontvreemd door een aldaar toegang hebbende Pakistan. Sindsdien speelt Pakistan een grote rol in de wereldwijde verspreiding van kernwapentechnologie.

Zo zijn er ook voorbeelden van Nederlandse levering van chemicaliën voor koelvloeistof, waaruit later bleek dat erin het Midden Oosten gifgas van werd gemaakt.

Vanuit die achtergronden zou het volgende op de politieke agenda gezet kunnen worden:

1. De Nederlandse overheid zou bij al haar bedrijfsvoeringen en deelnemingen in bedrijfsvoering een beleid van beveiliging op geheimhouding moeten voeren en het onmogelijk moeten maken dat documenten en goederen de poort zouden kunnen verlaten, anders dan dat expliciet de bedoeling is. Hierbij zou i.v.m. eventuele biologische oorlogsvoering en terreur ook oog moeten zijn voor viruslaboratoria en hun opslag. En i.v.m. eventuele cyberterreur ook voor digitale software en dataopslag.
2. Nederland zou bij elke patentverlening aan een persoon of aan het bedrijfsleven een voorwaarde moeten toevoegen die tot een bovenstaande geheimhouding verplicht en zou daarop periodiek dienen te controleren en te evalueren en een toekomstprognose daarvan te verlangen. Nederland zou een dergelijk beleid internationaal moeten promoten.
3. Nederland zou kunnen verplichten dat handelscontracten waaraan Nederlandse bedrijven of dochterondernemingen daarvan deelnemen een vast format hebben waarin benadrukt wordt dat de betreffende handel humanitair een positief effect dient te hebben. Ook daarop zou een periodieke audit kunnen gebeuren. Nederland zou een dergelijk beleid internationaal moeten promoten.
4. Bovenstaande zou ook al in groter verband onderdeel kunnen zijn van handelsovereenkomsten tussen verschillende landen.

Bovenstaande vier punten zouden onderdeel kunnen zijn van een meer permanente/periodieke (internationale) dialoog in overheid en bedrijfsleven met betrekking tot vrede. En mocht het hierbij over wapens gaan, dan zou gegarandeerd dienen te worden dat uitwisseling zich beperkt tot defensieve wapens. Opdat we niet langer dweilen met de kraan open.

Bijlage 4.

Geen wapenexporten naar mensenrechtenschenders

Voor het uitvoeren van militaire goederen vanuit Nederland is een exportvergunning nodig. Voor het besluit deze wel of niet af te geven wordt de aanvraag getoetst aan acht criteria, die zijn opgenomen in het Gemeenschappelijk Standpunt Wapenexport van de EU.¹ Het tweede criterium uit deze lijst behelst het risico op mensenrechtenschendingen.

In de praktijk zien we dat dit criterium erg beperkt wordt toegepast. In de meeste gevallen wordt alleen wanneer volgens de toetsing voorzienbaar is dat te leveren wapens gebruikt gaan worden voor mensenrechtenschendingen op grond van dit criterium een vergunning geweigerd. Dit betekent dat vanuit Nederland het afgelopen decennium zonder problemen wapens zijn geleverd naar veel landen waarbij mensenrechtenschendingen regelmatig aan de orde zijn, zoals Indonesië, Egypte, Maleisië, Jordanië, Pakistan, Thailand, Colombia, Algerije en Turkmenistan.

Wij pleiten ervoor dat het mensenrechtencriterium veel strikter gaat worden toegepast. Ook wanneer geleverde wapens niet direct te lijken worden ingezet voor mensenrechtenschendingen legitimeren en versterken zulke leveringen mensenrechtenschendende regimes. Daarbij dragen ze ook bij aan een sterkere positie binnen zulke regimes van die staatsorganen die vaak verantwoordelijk zijn repressie en mensenrechtenschendingen, zoals krijgsmachten, paramilitairen, veiligheidsdiensten en politie. Er zou een éénduidige lijn getrokken moeten worden, die Nederland zelf moet gaan volgen en op internationaal niveau moet bepleiten: geen wapenleveranties aan landen die de mensenrechten op ernstige wijze schenden.

1 <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0099:0103:nl:PDF>

Bijlage 5.

Ex-post-controle op wapenexporten

Er bestaat altijd een risico dat wapens die uitgevoerd worden uiteindelijk doorgeleverd worden naar een andere bestemming of een ander eindgebruik kennen dan door het ontvangende land is opgegeven met het oog op het afgeven van de exportvergunning. Zo behoren de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) nog altijd tot de grootste klanten van de Europese wapenindustrie, ondanks herhaaldelijke berichten over het door dit land schenden van wapenembargo's en het doorleveren van Europese wapens naar strijdende partijen in landen als Syrië, Libië en Soedan.²

Meer in het algemeen is de afgelopen tien jaar enkele malen op pijnlijke wijze duidelijk geworden dat vanuit Nederland geleverde wapens ingezet zijn bij mensenrechtenschendingen, repressie en in oorlogen waarin sprake is van oorlogsmisdaden. We denken dan in het bijzonder aan de inzet van door de Nederlandse krijgsmacht afgestoten pantservoertuigen bij het neerslaan van volksprotesten in Bahrein tijdens de zogenaamde 'Arabische Lente' en de inzet van door Nederlandse bedrijven geleverde wapens in de afschuwelijke oorlog in Jemen.³

Dit pleit ervoor een vorm van ex-post-controle op waar wapens voor worden gebruikt en terecht komen in te voeren. Dit is geen nieuw idee. Al in 2010 schreef toenmalig minister Verhagen (Buitenlandse Zaken) aan de Tweede Kamer: "Ook ik hecht grote waarde aan betere ex-post controle."⁴ Vanuit de Tweede Kamer is hierna nog meerdere malen aangedrongen op stappen om hier beleid op te ontwikkelen, maar vanuit de regering werd dit afgewezen omdat dit te gecompliceerd zou zijn.

Dit argument overtuigt echter niet. De regering merkt in 2017 zelf op dat er enkele EU-landen zijn die wel controles, ook in landen waarnaar goederen geëxporteerd zijn, uitvoeren.⁵ En zeer recent is in Spanje nog aanvullend beleid aangenomen voor extra controles op eindgebruik en bestemming.⁶

De Nederlandse regering zou, naast het invoeren van dergelijke controles op met name exporten naar meer controversiële bestemmingen, zoals landen die zich in spanningsregio's bevinden of die bekend staan om het doorleveren van wapens, ook kunnen kiezen voor technologische oplossingen, zoals het inbouwen van een chip waardoor wapensystemen en -onderdelen na levering getraceerd kunnen worden.

2 <https://www.paxvoorvrede.nl/media/files/pax-report-under-the-radar--arms-trade.pdf>

3 <http://www.stopwapenhandel.org/node/1088>

<http://www.stopwapenhandel.org/sites/stopwapenhandel.org/files/tabel20092018.pdf>
<https://bit.ly/2YRNoiR>

4 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31271-3.html>

5 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-22054-293.html>

6 https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2020-4708